

דין וערכים

מפסיקת בתי הדין הצבאיים-

מוגש ככלי עזר למפקד מטעם חיל החינוך ויחידת בתי הדין הצבאיים
הוצאת נשק שטיבו "שלל מלחמה" - "חרבות ברזל"

אוכלוסיית יעד:

מפקדים בדוגת סרן- רס"ן מ"פים ומקביליהם



ביום 7 באוקטובר 2023 התעוררו אזרחי מדינת ישראל למתקפת פתע רצחנית של ארגון החמאס כנגד מדינת ישראל. משעות הבוקר המוקדמות חדרו אלפי מחבלים לשטח המדינה, רצחו וחטפו אזרחים ישראלים וחיילים. מאז ועד היום, נתונה מדינת ישראל במלחמה ארוכה ועקובה מדם, המתנהלת במספר חזיתות וגובה קורבנות רבים בגוף ובנפש.

באגרת זו, נבקש להציג ולבטא את חומרתן של עבירות הוצאת נשק ואמצעי לחימה אחרים שנתפסו כ"שלל מלחמה", כחלק מפעילות מבצעית המתבצעת בשטח אויב.

חשיפתם ההולכת וגוברת של לוחמים לכלי נשק ואמל"ח שאותו בשטח אויב, הובילה לא פעם לביצוע עבירות של הוצאת נשק מרשות הצבא כ"שלל מלחמה". לעיתים, הוצאת הנשק נעשתה למטרות "אספנות", אם כמזכרת מן הלחימה בכוונה להשאירו ביחידה, ואם כמזכרת אישית, כחפץ סמלי המבטא את חווית הלחימה שנושאים איתם הלוחמים לשארית חייהם. לעיתים, נעשית העבירה ממניע עלום ואף ממניע פלילי או עברייני מובהק.

במקרים אלה, נדון לא פעם ענינם של קצינים וחיילים, בשירות סדיר ובשירות מילואים, ששימשו בתפקידי לחימה שונים, סיכנו את חייהם ותרומתם למאמץ המלחמתי לא תסולא בפז; אולם בד בבד, גרמו במעשיהם סיכון לשלום הציבור וביטחוננו, עת נטלו לחזקתם אמל"ח וכלי נשק כשלל מלחמה. זאת, הן בראי הסיכון לזליגת כלי נשק ואמצעי לחימה מרשות הצבא לידיים שאינן מורשות, בפרט בתקופת מלחמה; והן נוכח הסיכון הטמון לחייל ולסביבתו, בשימוש בלתי מורשה בכלי נשק שלחיילי צה"ל אין ידע בתפעולו.



בהידרשו למקרים אלה, קבע בית הדין הצבאי כי גם כאשר המניע לנטילת כלי הנשק או האמל"ח לא היה פלילי במובהק, אין בכך כדי לבטל את הפסול שדבק במעשים, וכי שומה על חיילי צה"ל ומפקדיו לפעול בדרך שהותוותה בפקודות העוסקות בתפיסת אפסניית שלל במלחמה.

כן למשל, בדונו בשאלת מעצרו של לוחם סיירת שהשתתף בפעילות מבצעית ונטל רובה ציד דו קני ותחמושת תואמת, כמזכרת מהלחימה בלבנון, עמד בית הדין הצבאי לערעורים על כך שהגם שהוצאת נשק למטרות "אספנות" מצויה במדרג חומרה נמוך (ביחס לעבירות של הוצאת נשק למטרות פליליות), אין להקל ראש במידת הסיכון הנלווה לנטילת נשק ותחמושת, לנשיאתם, להובלתם ולשמירתם.

בית הדין הצבאי לערעורים עמד על חומרת מעשיו של הלוחם, שידע היטב מה הם הכללים והפקודות בנוגע לטיפול בכלי נשק ואמצעי לחימה הנקרים בדרכיו במהלך המלחמה, ואף על פי כן פעל בניגוד להוראות מפקדיו ונמנע ביודעין מלעדכן אותם על נטילת כלי הנשק והתחמושת. נקבע כי "קיים אינטרס מובהק כי ההשתתפות הרציפה והשוחקת במלחמה לא תביא לתחושה של 'קלות ראש' וזלזול בסיכון הנשקף מנטילת אמצעי לחימה למטרות שלל ו'מזכרת'".

(ראו: ע"מ/104/24 סמל ל' ב' נ' התובע הצבאי (12.1.2024)).

בעניין אחר נדון עניינו של קשר מ"מ במילואים בדרגת רס"ל, ששירת בלחימה ברצועת עזה, ונטל לחזקתו אקדח מסוג גלוק, מחסנית תואמת ושתי מחסניות של נשק קלאצ'ניקוב, שאותם איתר במהלך שירותו ברצועה. בהמשך, אפסן את הפריטים באפודו הצבאי, ולאחר יציאתו מרצועת עזה לקח אותם לביתו בכוונה לשמרם כמזכרת, עד שנתפסו על-ידי משטרת ישראל.

בית הדין הצבאי עמד על החומרה הטמונה בהוצאת נשק שהוא שלל מלחמה במסגרת פעילות מבצעית, ועל הסכנה שמא יתגלגל לידיים עברייניות ואף עוינות. מנגד, התחשב במניע להוצאת כלי הנשק והתחמושת, כמזכרת מהלחימה, ולא לצרכי פעילות פלילית אסורה.

נוכח הבעת החרטה על מעשיו ותרומתו יוצאת הדופן להצלת חיים במהלך שירותו, כיבד בית הדין הצבאי את עתירתם המשותפת של הצדדים והשית על החייל שמונה חודשי מאסר לריצוי בפועל, לצד מאסר על תנאי והורדה לדרגת טוראי.

(ז"י (מחוזי) 111/24 התובע הצבאי נ' רס"ל (מיל') א' נ' (1.7.2024)).

במקרה אחר, הורשע לוחם מילואים בדוגת רס"ם בכך שהחזיק בביתו רובה צייד ושני רובי סער, שאותם נטל במהלך מלחמת "חרבות ברזל", במסגרת פעילות מבצעית ברצועת עזה.

בית הדין הצבאי עמד בגזר הדין על חומרת העבירות, "בייחוד בימים אלה בהם המדינה נמצאת בלחימה, והסיכון הגלום בהימצאותם של כלי נשק בביתו של הנאשם". מנגד, התחשב בית הדין בשירותו הטוב והתורם, לצד תרומתו הרבה במישור האזרחי והקהילתי.

באמצע את הסדר הטיעון שבו נקשרו הצדדים, הטיל בית הדין הצבאי על הנאשם 18 חודשי מאסר לריצוי בפועל, עונש מאסר על תנאי והורדה לדוגת טוראי.

(מרכז (מחוזי) 157/24 התובע הצבאי נ' רס"ם נ' י' (1.12.2024)).

במקרה אחר, דן בית הדין הצבאי המחוזי בעניינו של קצין בדוגת רס"ן, שבמסגרת שירות מילואים ברצועת עזה נטל כלי נשק מסוג קלאצ'ניקוב, במטרה לתלותו ביחידתו כמזכרת מהלחימה. עם זאת, צוין כי הפסיקה עורכת אבחנה ברורה בין הוצאת נשק כמזכרת לבין הוצאת נשק ממניע אחר.

בהתחשבו בתכלית החיובית שעמדה ברקע למעשים, מצא בית הדין כי יש בה כדי למתן במידה לא מבוטלת את עוצמת הכישלון שבביצוע העבירה. לאור האמור, בשים לב לעובדה כי בסופו של יום הושב כלי הנשק לרשות הצבא ולאור תרומתו יוצאת הדופן של הקצין למאמץ המלחמתי, נחיצותו ללחימה ונסיבותיו האישיות – השית עליו בית הדין הצבאי עונש של 40 ימי מאסר לריצוי בדרך של עבודה צבאית, לצד עונש מאסר על תנאי. הגם שבית הדין מצא להימנע מפגיעה בדוגותיו של הקצין, הומלץ בשולי פסק הדין, כי לא תיבחן אפשרות לקידומו בדוגה, למשך שנתיים לפחות מיום מתן גזר הדין.

(צפון (מחוזי) 232/24 התובע הצבאי נ' רס"ן י' ל' (1.10.2024)).

מעון שיעור למפקד



פתיחה: מפקד יקר, אגרת זו עוסקת במעשי הוצאת נשק מרשות הצבא ובערך טוהר הנשק. זוהי הזדמנות עבורך לעסוק עם חייליך בנושא זה ולהעמיק את השיח בנוגע לערכים המשתקפים מפסקי הדין.

ספר לחייליך את תיאור האירועים שבפסקי הדין.

קרא לחייליך את הציטוט הבא:

"החייל ישתמש בנשקו ובכוחו לביצוע המשימה בלבד, אך ורק במידה הנדרשת לכך, וישמור על צלם אנוש אף בלחימה. החייל לא ישתמש בנשקו ובכוחו כדי לפגוע בבני אדם שאינם לוחמים ובשבויים, ויעשה כל שביכולתו למנוע פגיעה בחייהם, בגופם, בכבודם וברכושם" (ערך טוהר הנשק, מתוך "רוח צה"ל")

קיים דיון על בסיס השאלות הבאות (ניתן להיעזר בכולן או בחלקן):



(1) מהו "שלל מלחמה"?

(2) מהי המשמעות של "שלל מלחמה"?

(3) מה ההבדל בין שימוש בו למטרות מבצעיות לבין נטילתו כמזכרת?

למפקד: "שלל מלחמה" הוא אמצעי לחימה או ציוד אויב שנתפס במהלך פעילות צבאית. השימוש בו למטרות מבצעיות מותר אם נעשה לפי הפקודות ומתועד, והציוד מועבר לגורמים המוסמכים. נטילתו של נשק ואמל"ח כמזכרת נחשבת לעבירה של הוצאת נשק, המנוגדת לחוק ולערך טוהר הנשק.

(4) כיצד נטילת נשק או אמצעי לחימה כמזכרת פוגעת בערך טוהר הנשק?

למפקד: טוהר הנשק מחייב שימוש בכוח צבאי אך ורק למטרות לחימה הכרחיות, ללא ניצול המלחמה לרווח אישי. לקיחת נשק כמזכרת משנה את ייעוד הכוח, חורגת מהמטרה הצבאית, ומטשטשת את הגבול בין לחימה חוקית לניצול אישי של המצב.

(5) מהם הסיכונים המשפטיים והמבצעיים בנטילת נשק ואמל"ח אויב כשלל?

למפקד: משפטית מדובר בעבירה פלילית שעלולה להביא למאסר, הורדה בדרגה או הגבלות קידום, כפי שנראה בפסקי הדין שלעיל (למשל: 40 ימי עבודות צבאיות לקצין; 8 חודשי מאסר לחייל מילואים; 18 חודשי מאסר ללוחם). מבצעית, הסיכון הוא בזליגת נשק לגורמים עוינים, פגיעה במשמעת, ופגיעה במקצועיות ובדריכות.



6) מה ההשלכות החברתיות והתודעתיות של אירועי הוצאת נשק כשלל מלחמה? למפקד: בצה"ל- אנו מסתכנים בפגיעה באמון בין הלוחמים והתפתחות תרבות של שקר והסתרה. בחברה הישראלית- פגיעה בתדמית צה"ל, שחיקת התמיכה הציבורית, והענקת נשק תודעתי לאויב בתקשורת הבינלאומית, שמערער את הלגיטימציה למבצע הצבאי.



לאתר קטלוג
הכלים החינוכיים



למען שיעור



לאתר יחידת
בתי הדין הצבאיים